

SLOVENSKÁ
FILHARMÓNIA

ORGANOVÉ KONCERTY

— O —

15. 02. 2026 | nedeľa | O2
Koncertná sieň SF | 16.00

77. KONCERTNÁ SEZÓNA

Nicolas de Grigny (1672 – 1703)

Gloria de la Messe

11'

Et in Terra Pax a 5

Fugue a 5

Récit de Tierce en taille

Dialogue

Alexandre Pierre François Boëly (1785 – 1858)

12 Pièces pour orgue, Op.18

5'

Canone all'ottava h mol, č. 11

Andante moderato h mol, č. 4

César Franck (1822 – 1890)

Chorál č. 2 h mol

13'

Jehan Alain (1911 – 1940)

Tri tance

21'

Joies

Deuils

Luttes

Maurice Duruflé (1902 – 1986)

Prelúdium a fuga na meno Alain, op. 7

12'

Organové dielo **Nicolasa de Grignyho** je vrcholom francúzskej barokovej hudby pre tento nástroj. Majstrovská polyfonická štruktúra, melodická krása, bohatosť harmónií a využitie farieb vtedajších francúzskych nástrojov nadchli aj samotného Bacha, ktorý si zhotovil odpis kompletného autorovho *œuvre*, zaiste kvôli prehĺbeniu svojich znalostí o súdobej francúzskej hudbe. Grigny pochádzal zo známej hudobníckej rodiny. Jeho starý otec Robert pôsobil ako organista v kostole Saint-Pierre-le-Vieil v Remeši (Reims), strýc Robert v kostole Saint-Hilaire toho istého mesta (zároveň bol poctený titulom *Violoniste de Roi*), a napokon otec Louis, ktorý po predčasnej synovej smrti prevzal jeho miesto v remešskej katedrále. V rokoch 1693 – 1695 bol mladý Grigny organistom v opátstve Saint-Denis na predmestí Paríža, pričom jestvuje zmienka o tom, že ho v tej dobe učil známy parížsky organista, čembalista a skladateľ Nicolas-Antoine Lebègue. V roku 1696 sa Grigny vrátil do svojho rodného mesta, aby prevzal tamojšie prestíž-

ne miesto katedrálneho organistu. Svoju *Premier livre d'orgue* vydal v roku 1699, o dvanásť rokov nasledovalo nové vydanie pod dnes známejším názvom *Livre d'orgue*. (Bach svoj odpis vytvoril na základe prvého vydania.) Jej prvý diel pozostáva z omšových častí *Kyrie* (päť versetov), *Gloria* so začiatkom na *Et in terra pax* (deväť versetov), *Offertoire*, *Sanctus* (tri versety), *Elévation*, *Agnus Dei* (dva versety), *Communion* a *Amen*. Organ teda alternoval so zborom v rámci ordinária (okrem časti *Credo*, ktoré sa spievalo bez organa), okrem toho znel sólovo počas Obetovania – tradične najdlhšej a snád' najnádhernejšej časti organovej omše, taktiež počas Premenenia, prijímania a napokon na záver. Druhý diel *Livre* je venovaný zhudobneniu piatich gregoriánskych hymnov. Každá časť ordinária, **Gloriu** nevynímajúc, začína versetom, v ktorom je citovaná zodpovedajúca gregoriánska melódia (u Grignyho ide konkrétne o štvrtú omšu z *Editio Vaticana* „*Cunctipotens genitor Deus*“), a to buď v tenore – *en taille*, alebo ako v *Glorii* – *Et in terra pax* – na majestátnom 4 – 5-hlasnom labiálnom pléne *plein jeu* s cantom firmom v pedáli na jazykovom registri (vždy *Trompette 8'*). Za ním nasleduje štvorhlasná *Fugue*, skromná dĺžkou, no bohatá na ornamenty, invenciu a precíznú polyfóniu. Štvrtý verset *Récit de Tierce en taille* očarí meditatívnu atmosférou a intímnu vnútornou dynamikou sólového hlasu v tenore s alikvotnou registráciou. Je fascinujúce sledovať, akým neuveriteľne filigránskym a pútavým spôsobom autor rozvíja a košatí motív začínajúci „obyčajným“ rozloženým kvintakordom smerom nadol. Na záver zaznie grandiózny *Dialogue* na druhom type francúzskeho organového pléna – tzv. *grand jeu*, teda farbe, ktorej dominujú jazykové registre a *Cornet*. „Dialóg“ sa odohráva medzi *grand jeu* hlavného a *petit jeu* vedľajšieho manuálu. Koľká škoda, že osud Grignymu nedoprial viac času obohatiť organový repertoár ďalšími hudobnými skvostmi...

Alexandre Pierre François Boëly bol významným francúzskym skladateľom, organistom a klaviristom. Jeho hudobný odkaz predstavuje syntézu barokovej tradície a klasicistických i rano-romantických štýlových prvkov francúzskej organovej hudby 1. polovice 19. storočia. Vo významnej miere ovplyvnil smerovanie a formovanie organového symfonizmu druhej polovice storočia. Ako jedenásťročný začal študovať husle a klavír na Parížskom konzervatóriu, no štúdium nedokončil. Napriek tomu sa stal vyhľadávaným klavírnym pedagógom. V rokoch 1834 – 1838 pôsobil ako organista parížskeho kostola Saint-Gervais Saint-Protais, v roku 1840 prevzal miesto organistu v kostole Saint-Germain-l'Auxerrois. V týchto chrámoch mal k dispozícii päť-, resp. štvormanuálový barokový organ z dielne Clicquot, pričom ten druhý nechal „vylepšiť“ pedálom „*à allemande*“, aby mohol hrať aj diela J. S. Bacha. Vraj musel neskôr svoje miesto opustiť kvôli tomu, že hrával primného „vážnej“ hudby a primálo „populárnej“ modernej...

Vtedajšej verejnosti sotva známy skladateľ sa inšpiroval najmä dielami Bacha a viedenských klasikov. Hoci dlho vyznával romantický štýl, na sklonku života sa kompozične vrátil ku klasicizmu. Mnohí hudobní vedci uznávajú Boëlyho vyzreté skladateľské umenie a vysokú kvalitu organových kompozícií práve z obdobia, kedy vo francúzskej organovej hudbe zaznamenávame vo všeobecnosti skôr úpadok.

Zbierka *Douze pièces pour orgue avec pédale obligée ou piano à clavier de pédales* (Dvanásť kusov pre organ s obligátnym pedálom alebo pedálový klavír) bola vydaná dva roky pred autorovou smrťou, hoci väčšina jej skladieb vznikla už v 30. a 40. rokoch 19. storočia. Prísne polyfonická ukážka autorovho majstrovstva **Canone all'ottava** (Kánon v oktáve) v štvorhlasnej sadzbe pripomína jeho veľký vzor J. S. Bacha. Priam roztomilá sopránová téma je po dvoch dobách verne nasledovaná rispoustou v tenore počas trvania celej skladby. **Andante moderato** vyniká lyrickým charakterom. Napriek opätovnému polyfonickému spracovaniu má homofónnejší charakter a skladateľ v ňom nešetril chromatickými harmonicými postupmi. Boëlyho organové dielo možno považovať za vzácny a pevný most medzi umením J. S. Bacha a C. Francka, ako aj medzi francúzskou barokovou tradíciou a prichádzajúcim symfonizmom. Pripomína nám, že pravé umenie prekoná zabudnutie, čas i krátkosť prchavých mód...

Po vážnej nehode (zrážke s omnibusom ťahanom koňmi) v máji 1890 sa **César Franck** kvôli liečeniu presťahoval do Nemours, kde napriek zdravotným ťažkostiam skomponoval zbierku *L'Organiste* a začal pracovať na svojich troch posledných skladbách. *Trois Chorals* (Tri chorály) predstavujú v symbolickej rovine jeho hudobný testament. Diela, dokončené na prelome augusta a septembra 1890, vykazujú chorálový charakter, nie sú však chorálmi v „gregoriánskom“ alebo „protestantskom“ slova zmysle, keďže nevykazujú spojitosť so žiadnou známou liturgickou melódiou. Franck zomrel 8. novembra 1890, nemal už teda možnosť počuť ich uvedenie a previesť prípadné korekcie k vydaniu. Na základe viacerých rukopisov zostavil Eugène Gigout finálnu verziu, ktorá vyšla tlačou v roku 1891. **Chorál č. 2 h mol** autor venoval vydavateľovi Augustovi Durandovi. Dielo je písané vo forme passacaglie kombinovanej s fúgovými prvkami. Začína v smutnej, pochemúrnej atmosfére, s témou zaznievajúcou v base. Táto v ďalšom priebehu postupne dynamicky, priam lavínovito narastá až po extatický vrchol, aby sa v závere vytratila v lyrickom, priam anjelskom upokojení. Chorál – podobne ako ostatné dva – magicky opantáva bohatou chromatikou, premyslenou polyfóniou, veľkými dynamickými oblúkmi, kombináciou barokovej formy s romantickou expresivitou a nesmierne hlbokými, intímnymi emóciami človeka na sklonku života. Patrí medzi najobdivovanejšie organové opusy 19. storočia. V súvislosti s doposiaľ nejasnými citovými vzťah-

mi skladateľa sa traduje výrok jeho nástupcu v kostole Sainte-Clotilde Jeana Langlaisa: „Chorál h mol môže dobre zahrať iba ten, kto prežil 40 rokov nešťastnej lásky.“

Francúzskemu skladateľovi **Jehanovi Alainovi** sa s nádychom smútku hovorí „Grigny 20. storočia“. Obidvom géniom totiž osud dožičil prikrátky čas. Aké nesmierne bohatstvá, originalitu a vyspelosť však môžeme obdivovať vo vyše stovke diel, ktoré nám Alain stihol zanechať? Alain nebol výlučne organovým skladateľom, čo dokazujú jeho klavírne, vokálne či komorné kompozície, no je pravdou, že svoje úsilie venoval najmä kráľovskému nástroju. Nemalú úlohu v tom zohrával vplyv jeho otca, taktiež organistu a skladateľa, ako aj prítomnosť organa v rodinnej obývacej miestnosti, ktorý výrazne formoval vkus mladého umelca. Nesporný talent ho priviedol až na parížske Conservatoire, kde študoval pod vedením velikánov ako André Bloch (harmónia), Georges Caussade (fúga), Jean Roger-Ducasse a Paul Dukas (skladba), ako aj Marcel Dupré (organ a improvizácia). Sotva v roku 1939 obdržal prvú cenu za organ a improvizáciu, bol odvedený do armády na obranu vlasti. 20. mája 1940 ukončila nepriateľská guľka život umelca, ktorý mal hudobnému svetu venovať mnoho neoceniteľných diel a bezpochyby by sa zaradil k najväčším skladateľom... Nie je jednoduché opísať jeho nenapodobiteľný štýl – dokázal homogénne prepojiť neskororomantické elementy s krikľavými modernými disonanciami, využíval gregoriánsky chorál, kontrapunkt, no aj impresionistické či džezové prvky, exotickú melodiku a rytmy. Na jednej strane hľbal nad náboženskými otázkami strachu a vykúpenia, na druhej bol nenapraviteľným vtipkárom, ktorý miešal tragiku s komikou.

Trois dances sú posledným skladateľovým dielom a každá z troch častí akoby úzko súvisela s jeho krátkym životom. Prvé dve vznikli krátko pred vypuknutím 2. svetovej vojny a tretia počas mobilizácie francúzskej armády, čakajúcej na nemeckú inváziu. Pôvodným Alainovým zámerom bolo inštrumentovať dielo pre orchester, no náčrty sa žiaľ stratili na bojisku. Organová verzia sa zachovala len vďaka tomu, že ju Alain zaslal jednému priateľovi mesiac pred svojou smrťou. V prvom tanci *Joies* (Radosti) skladateľ spracúva úvodný chorál vo forme ritornelu v kombinácii s jednoduchým rytmickým motívom a postupne ho rozvetví do komplexných rytmických a melodických štruktúr. Muzikologička Aurélie Decourt, mimochodom Alainova nete, sa vyjadrila, že skladateľ v druhom tanci *Deuils* (Smútky) predpovedal vlastnú hrdinskú smrť. Hoci smútočná hudba sa obvykle nehodí byť vyjadrená práve tancom, Alainovo chápanie jeho abstraktnej expresívnej sily, ktorá presahuje možnosti slov, bezpochyby zohralo obzvlášť dôležitú úlohu pri koncipovaní hudobného vyjadrenia práve tejto emócie. Záverečný tanec *Luttes* (Boje) podľa Decourts znázorňuje skladateľove posledné roky života, v ktorých sa pripravoval na blížiaci sa vo-

jenský konflikt: „*Tu nám Alain zveruje celú svoju dušu, rozdelenú medzi bezhraničnú radosť zo života (Joies), dramatické predtuchu vlastného osudu (Deuils: pohrebný tanec na počesť hrdinskej pamiatky) a strašný boj o život, ktorý bol jeho existenciou počas posledných dvoch rokov pred smrťou (Luttes).*“ Ostáva len na nás, či sa pokúsime túto jedinečnú kompozíciu považovať za nevšedné hudobné memoáre posledných rokov autorovho života...

Œuvre významného francúzskeho organistu a skladateľa **Mauricea Duruflého** obsahuje len štrnásť diel s opusovým číslom. Z nich najznámejšou a najrozsiahlejšou kompozíciou je *Requiem, op. 9*. Organu venoval Duruflé iba sedem skladieb – takmer všetky sú však neodmysliteľnou a reprezentatívnou súčasťou repertoáru každého organového interpreta. Hudobnú reč tohto mimoriadne sebakritického a večne nespokojného autora (svoje diela počas celého života prepracovával a dovolil zverejniť len zlomok z nich) možno označiť ako originálnu syntézu impresionistickej tradície Ravela a Debussyho a modálneho, gregoriánskym chorálom ovplyvneného kompozičného štýlu Faurého. Svoju pečať do nej vtlačili aj Duruflého učitelia Charles Tournemire, Louis Vierne, Eugène Gigout a Paul Dukas.

Prelúdium a fúga na meno Alain, op. 7 (*Prélude et fugue sur le nom d'Alain, op. 7*) napísal skladateľ ako osobný hold svojmu priateľovi dva roky po jeho tragickej smrti s venovaním „*À la mémoire de Jehan Alain, mort pour la France*“ (Na pamiatku Jehana Alaina, ktorý zomrel za Francúzsko). Hlavný motív prelúdia i fúgy vyrastá z mena ALAIN – po priradení písmen k tónom (abeceda sa na klávesoch cyklicky opakuje) vzniká motív s tónmi A – D – A – A – F. V prelúdiu je základom pohyblivého, priam nervózneho toku osminových nôt v triolovom rytme, ku ktorým sa v neskoršom priebehu pridá parafráza hlavnej témy Alainovho snád' najznámejšieho organového diela *Litanies*. Počas hudobného priebehu sa striedajú lyrické a dramatickejšie úseky, vystlané typickou a nezameniteľnou durufléovskou modálnou a impresionistickou harmóniou. Spomenutý motív tvorí taktiež fundament hlavnej témy fúgy, ktorá má vážny a melancholický charakter. Autor neskôr pridáva iskrivú druhú tému v šestnástinových hodnotách, ako majster kontrapunktu využíva aj inverziu a strettu, postupne graduje dynamiku a vrcholí v mohutnej elegickej noblese. Táto fúga je považovaná za jednu z najkrajších organových fúg 20. storočia. V celej kompozícii Duruflé kombinuje technickú brilantnosť s hlbokou emocionálnou výpoveďou a úchvatným spôsobom syntetizuje francúzsku symfonickú tradíciu s impresionistickými farbami a barokovou polyfóniou. Máloktorá skladba je natoľko fascinujúcou poctou a spomienkou na hneď dve veľké osobnosti francúzskeho organového umenia...

Marek Štrbák

ANNE-GAËLLE CHANON

Štúdium ukončila s vyznamenaním na Conservatoire National Supérieur de Musique et de Danse de Lyon, kde študovala hru na organe u Jeana Boyera a Liesbeth Schlumberger, ako aj u Lorenza Ghielmiho na Accademia Internazionale della Musica Antica di Milano.

Medzinárodnú pozornosť na seba upútala v roku 2005, keď získala prvú cenu na prestížnej Medzinárodnej organovej súťaži Xaviera Darassa v Toulouse a v roku 2007 tretiu cenu na Medzinárodnej organovej súťaži Paula Hofhaimera v Innsbruku. Odvtedy koncertuje na najvzácnejších starých aj moderných organoch v Európe (medzinárodné organové festivaly v Groningene, Alkmaare, Stiftskirche Stuttgart, San Simpliciano v Miláne, Radio France, Viedenský Radiokulturhaus, Kölner Dom, Paríži, Ženeve, Mallorke...), Japonsku a Kostarike.

Anne-Gaëlle Chanon vystupovala ako sólistka s Orchestre de Picardie, Orchestre National de France a renesančným súborom Douce Mémoire. Spolupracovala tiež s mezzosopranistkou Marion Lebègue, hercom Alainom Carréom a hobojsťou Mathilde Rampelberg. Ako vysoko uznávaná interpretka súčasných skladateľov, akými sú Bernard Foccroulle, Thierry Escaich, Gilbert Amy a Jean-Charles Gandrille, je aj dedikantkou diel Pierra Faraga (Borée), Guya Oliviera Ferlu (Ad Litteram) či Pietera-Jelleho de Boera (Danses concertantes pre organ, dychové nástroje a bicie).

Chanon je spolutitulárnou organistkou v Temple Neuf v Metz a učiteľkou hry na organe na Conservatoire à Rayonnement Régional de Metz, pričom predtým niekoľko rokov vyučovala na konzervatóriách v Aubervilliers-La Courneuve a Saint-Quentin. Zároveň je autorkou a spoluautorkou viacerých publikácií venovaných francúzskej barokovej hudbe a od roku 2021 je členkou Commission Nationale du Patrimoine et de l'Architecture.

Slovenská filharmónia, Medená 3, 816 01 Bratislava, SR

Pokladnica Slovenskej filharmónie

Reduta, Nám. Eugena Suchoňa 1, Bratislava
otvorená v pracovných dňoch po – pia 12.00 – 18.00
a hodinu pred koncertom v mieste jeho konania
Zmena programu a interpretov vyhradená.

Rezervácie

+421 2 20 47 52 33, +421 2 20 47 52 93
vstupenky@filharmonia.sk
online predaj a rezervácie vstupeniek
www.filharmonia.sk
Predaj vstupeniek na vybrané koncerty aj v sieti Ticketportal

Slovenská filharmónia vyhotovuje obrazové snímky
a zvukové a zvukovo-obrazové záznamy z koncertov
a je oprávnená ich použiť primeraným spôsobom
na umelecké účely.

**NÁRODNÁ
BANKA
SLOVENSKA**
EUROSISTÉM

HRDÝ PARTNER SF

AUTO | *Prestige*
bigmedia
PREMIUM OUTDOOR

● RÁDIO
● DEVÍN

• **tasr** •

|| • **Hudobný
život**

OPERA
SLOVAKIA

Klasika
Plus.cz

MOA
kultúra

□ P E R A +

S I T A

Forbes

VIVA rádio

SME

tyždenník
slovenka

FinReport

CITYLIFE
ČO SA DEJE
V BRATISLAVE A OKOLÍ

THE
SLOVAK SPECTATOR

SLOVAKIA | ONLINE

Slovenská filharmónia je štátna príspevková
organizácia Ministerstva kultúry SR

MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Stretneme sa na koncerte